

Asia: VN/15371/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi uusiutuvan energian tuotantolaitosten lupamenettelyistä ja eräistä muista hallinnollisista menettelyistä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Saamelaiskäräjille on annettu lausuntomahdollisuus uusiutuvan energian tuotantolaitosten lupamenettelyistä ja eräistä muista hallinnollisista menettelyistä annetun lain muuttamisesta. Esityksessä lakiin on ehdotettu lisättäväksi uusi 3 a luku, jossa säädettäisiin uusiutuvan energian nopean kehittämisen alueista, sekä lakiehdotus 14 a § 2, joka oikeuttaisi valtion Lupa- ja valvontaviraston nimeämään uusiutuvan energian nopean kehittämisen alueiksi sellaisia alueita, joilla ei odoteta olevan merkittäviä ympäristövaikutuksia. Nopean kehittämisen alueen nimeämisen oikeusvaikutukset koskisivat esityksen mukaan YVA-menettelyn soveltumista sekä lupamenettelyiden määräaikoja. Esityksen mukaan lakiin säädettäisiin REDIII-direktiivin mukaiset sitovat määräajat erikseen nopean kehityksen alueille ja niiden ulkopuolisille alueille. Esityksen mukaan uusiutuvan energian nopean kehittämisen alueita voitaisiin jatkossa nimetä lisää.

Saamelaiskäräjät pitää hyvänä asiana, että lakiluonnoksessa esitetty 14 a § 2 määrittelee myös nopean kehittämisen ulkopuolelle jätettäviä alueita. Ulkopuolelle jäävissä alueissa tulisi saamelaiskäräjien mukaan huomioida ympäristökriteereiltään merkittävien alueiden lisäksi myös saamelaiskulttuurin mukaisille perinteisille elinkeinoille merkittävät alueet. Tutkimustieto hankkeiden vaikutuksista saamelaiskulttuuriin on puutteellista, ja annetussa aikataulussa nopean kehittämisen alueiden määrittely jättää selvää epävarmuutta saamelaiskulttuuriin kohdistuvien vaikutusten tunnistamisesta. Saamelaisten kotiseutualueella on jo ennestään huomattavissa määrin nopean kehittämisen alueiden ulkopuolelle jääviä Natura 2000 -alueita, sekä luonnonsuojelua ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä koskevia kansallisia suojelualueita, joten vaikutukset eivät olisi tältä osin kovin mittavia.

Saamelaiskäräjät pyytääkin saamelaisten kotiseutualueen rajaamista pois nopean kehittämisen alueista ja ehdottaa uusiutuvan energian nopean kehittämisen alueiksi nimettävän vain sellaisia alueita, joilla uusiutuvan energian käyttöönottolla ei ole merkittäviä vaikutuksia saamelaisille

perustuslain 17 §:n 3 momentissa turvatulle oikeudelle ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan perinteisiä elinkeinoja harjoittaen. Asian varmistamiseksi hankkeeseen ryhtyvän on selvitettävä asianmukaisesti hankkeen vaikutukset saamelaisten perustuslain 17 §:n 3 momentissa tarkoitettulle oikeudelle ylläpitää ja kehittää alueella kieltään ja kulttuuriaan sekä harjoittaa perinteisiä elinkeinojaan. Kyseessä olevan lain jatkovalmistelussa on lisäksi huomioitava se, että tässä tarkoitettua saamelaisten oikeutta ei ole mahdollista loukata tai kiertää tavallisen lain tasoisin säädöksiin, jotka olisivat ristiriidassa kyseessä olevan saamealaisten perustuslaillisen oikeuden kanssa. Tällöin aiheutuva säädettävän lain ja perustuslain ristiriitatilanne olisi ratkaistava perustuslain 106 §:n tarkoittamaa perustuslain etusijasääntöä noudattaen, mikä tarkoittaa sitä, että nyt kysymyksessä olevan lain säädökset tulisi jättää huomioimatta ja asia ratkaista suoraan perustuslain 17 §:n 3 momentin nojalla siten, että saamelaisille mainitun perustuslain säädöksen mukaan kuuluvaa oikeutta ei loukata. Tällaisten oikeusprosessien käyminen on kuitenkin tyypillisesti kallista ja erittäin aikaa vievää, mikä luonnollisesti tuhoaa nyt säädettävän lain viimekätisen tarkoituksen toimia menettelyjä sujuvoittavana ja nopeuttavana reittinä yhteiskuntaa palveleviin hankkeisiin. Tähän nähden Saamelaiskäräjien käsityksen mukaan paras ja varmin tapa varmistaa nyt säädettävän lainsäädännön tavoitteiden toteutuminen onkin välttää edellä viitatuun kaltaiset skenaariot säätämällä saamelaisten oikeuksien asianmukaisesta huomioimisesta tässä viitatuin tavoin jo nyt säädettävässä laissa, jotta hankkeisiin ryhtyvät pystyvät hoitamaan ilman viivästyksiä viime kädessä perustuslain edellyttämät velvoitteensa saamelaisten oikeuksien huomioimiseksi.

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan nopean kehittämisen alueiden nimeäminen saamelaisten kotiseutualueelle Lupa- ja valvontaviraston toimesta ilman, että asiasta on saavutettu Saamelaiskäräjien kanssa käytävien neuvotteluiden kautta yhteisymmärrys tai Saamelaiskäräjien suostumus, tarkoittaa asiallisesti saamelaisten perustuslain 121 §:n 4 momentin tarkoittaman itsehallintoaseman ohittamista. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan nyt valmisteltaviin säädöksiin on lisättävä selkeät maininnat siitä, että saamelaiskäräjälain 9 §:n tarkoittamaa neuvottelu- ja yhteistoimintavelvoitetta on noudatettava myös tässä laissa tarkoitettujen hankkeiden valmistelussa, mukaan lukien niin sanotut nopeutetun menettelyn hankkeet. Tämä tarkoittaa samalla sitä, että neuvotteluelvoitetta ei voida ohittaa myöskään ottamalla lakiin ns. hiljaisen hyväksynnän menettelyä, eikä Saamelaiskäräjät voi mainittua menettelytapaa hyväksyä.

Esityksessä ei ole esitetty perusteita nimettäville alueille, eikä käsitelty alueiden toteuttamiskelpoisuuden varmistamista ympäristöllisten näkökulmien lisäksi mm. saamelaisten perinteisten elinkeinojen näkökulmista Saamelaisten kotiseutualueella. Vaikuttamismahdollisuudet uusiutuvan energian nopean kehittämisen alueilla heikkenevät ylipäätään, koska hankkeisiin usein liittyvät YVA-menettelyn vaiheet jäävät pääsääntöisesti pois. Lisäksi esityksen perusteella jää epäselväksi muutoksenhaun mahdollisuus ehdotuksen 14 a §:n mukaiseen alueiden nimeämis päätökseen. Ehdotuksen 19 §:n mukaan valitusoikeus olisi niillä, joiden oikeutta, velvollisuutta tai etua asia saattaa koskea. Ehdotukseen on lisättävä selkeä maininta siitä, että Saamelaisten kotiseutualueelle sijoittuvien, tai sinne vaikutuksia aiheuttavien hankkeiden osalta oikeus hakea muutosta tässä tarkoitettuihin päätöksiin, olisi myös Saamelaiskäräjillä ja alueen paliskunnilla.

Lainsäädäntömuutos aiheuttaa resurssitarpeen kasvua uusien määräaikojen ja niiden lukumäärän lisääntymisen kautta, sekä määräaikojen toteutumisen varmistamisen kautta. Hankkeiden käyttöönoton nopeuttaminen edellyttäisikin riittäviä viranomaisresursseja, jotta hankkeiden vaikutusarviointia voitaisiin tehdä perusteellisesti ja oikea-aikaisesti. Resurssien lisäämisen mahdollisuudet ovat kuitenkin vähäiset, ja vaarana on saamelaisten oikeusturvan vaarantuminen, ellei lausuntojen tekeminen onnistu annetussa tiukemmassa määräajassa. Saamelaiskäräjät puoltaa RED III -direktiivin mahdollistamia toimivaltuuksia kansalliseen liikkumavaraan uusiutuvan energian tuotantolaitosten lupamenettelyjen ja muiden hallinnollisten menettelyjen määräajoissa. Saamelaiskäräjien käsityksen mukaan kansallinen liikkumavara on välttämätön, jotta saamelaisten kotiseutualueen sekä erityisen poronhoitoalueen erityisasema olisi mahdollista huomioida lain soveltamisessa muun edellä esitetyn tavoin. Kansallisen liikkumavaran hyödyntäminen on perusteltua myös saamelaisten perustuslain 17 §:n 3 momentin turvaamien oikeuksien noudattamiseksi ja näiden johdosta hyväksi esimerkiksi nopeutetun menettelyn soveltamiseen liittyvistä aikarajoista tai soveltamisesta poikkeamiseksi.

Niska Leena
Saamelaiskäräjät